

Stephen Toulmin

ARGUMENTIT
Luonne ja käyttö

Suomentanut Tapani Kilpeläinen

niin & näin
Tampere 2015

ENGLANNINKIELINEN ALKUTEOS

The Uses of Argument, Ed 2

© The Syndicate of the Press of the University of Cambridge, England 2003

SUOMENNOS

© Tapani Kilpeläinen ja Eurooppalaisen filosofian seura ry

ISBN-NUMERO

978-952-5503-91-3

KANSI

Camilla Pentti

TAITTO

Susanna Laurola

PAINOTYÖ

Tallinnan kirjapaino-osakeyhtiö,

Tallinna 2015

KUSTANTAJA

Eurooppalaisen filosofian seura ry / *niin & näin*

FILI

FILIOLOGIEN TIEDOTUSKESKUS

FILI – Suomen kirjallisuuden tiedotuskeskus

on tukenut tämän kirjan kääntämistä

SISÄLLYS

Päivitetyn laitoksen esipuhe	7
Taskukirjalaitoksen esipuhe	10
Ensimmäisen painoksen esipuhe	11
JOHDANTO	13
I ARGUMENTTIKENTÄT JA MODAALIT	25
Argumentin vaiheet	31
Mahdottomuudet ja sopimattomuudet	39
Voima ja kriteerit	48
Mittapuidemme kenttäriippuvuus.	55
Kysymyksiä työjärjestykseen	58
II TODENNÄKÖISYYS	65
Tiedän, lupaan, todennäköisesti	70
”Epätodennäköistä mutta totta”	77
Sopimattomat väitteet ja erheelliset väitteet	81
Todennäköisyyden labyrintti	87
Todennäköisyys ja odotus	91
Todennäköisyysuhteet ja todennäköistäminen	98
Onko sana ”todennäköisyys” moniselitteinen?	102
Todennäköisyysteoria ja psykologia	112
Todennäköisyyskäsitteidemme kehitys	119

III ARGUMENTTIEN KAAVA	125
Argumentin hahmo: lähtötiedot ja oikeutukset	129
Argumentin hahmo: oikeutustemme taustatuki	136
Syllogismin moniselitteisyydet	142
'Pääpremissien' käsite	149
Muodollisen pätevyuden käsite	155
Analyyttiset ja substantiaaliset argumentit	160
Analyyttisten argumenttien omalaatuisuudet	166
Eräitä keskeisiä erotteluja	175
Yksinkertaisuuden vaarat	183
IV KÄYTTÖLOGIIKKA JA IDEALISOITU LOGIIKKA	189
Hypoteesi ja sen seuraukset	192
Tämän hypoteesin todentaminen	200
Analyyttisten kriteerien epäolennaisuus	215
Loogiset modaliteetit	218
Logiikka ikuisten totuuksien järjestelmänä	228
Järjestelmän rakentaminen ja järjestelmällinen välttämättömyys	241
V EPISTEMOLOGISEN TEORIAN ALKUPERÄ	269
Hypoteesimme lisäseurauksia	277
Voidaanko substantiaaliset argumentit pelastaa? I Transsendentalismi	285
Voidaanko substantiaaliset argumentit pelastaa? II Fenomenalismi ja skeptisismi	291
Substantiaaliset argumentit eivät tarvitse pelastusta	295
Induktion oikeuttaminen	298
Intuitio ja kognitiomekanismi.	305
Analyyttisen ihanteen epäolennaisuus.	314
LOPPUPÄÄTELMÄ	320
SUOMENTAJAN JÄLKISANA	330
VIITTEET	332

JOHDANTO

Aluksi on todettava, mikä on tutkimuksemme aihepiiri ja mitä se koskee – eli että sen aihe on todistaminen ja että se koskee todistavaa tiedettä.

Aristoteles, *Ensimmäinen analytiikka* 24a10

Näiden tutkielmien tehtävä ei ole ratkaista ongelmia vaan nostaa niitä esiin; pikemminkin kiinnittää huomio tutkimuskenttään kuin tarkastella sitä kattavasti; ja provosoida keskustelua järjestelmällisenä tutkielmana palvelemisen sijasta. Tutkielmat ovat kolmessa mielessä ”esseitä”, sillä ne ovat yhtä aikaa kokeellisia hyökkäyksiä käsittelemälleen kentälle, kokeita tai tutkimuksia näytekäsitteille, jotka on otettu varsin mielivaltaisesti suuremmasta luokasta, ja lopuksi ne ovat *ballons d’essai*, koepalloja, joiden tarkoitus on vetää muiden tuli puoleensa. Näin olen ne saattavat näyttää hieman epäjohdonmukaisilta. Jotkin tarkastelluista aiheista palaavat yhä uudelleen, toisia keskeisiä erotteluita korostetaan alituisesti, ja kirjallisista syistä olen välttänyt ylenmääräisiä epäröinnin ja epävarmuuden ilmaisuja. Mikään seuraavassa ei kuitenkaan kuvittele olevansa lopullista, ja tarkoitukseni on täytetty, jos tulokseni koetaan tehoisiksi. Jos ne koetaan myös provosoiviksi, sen parempi; siinä tapauksessa on hieman toivoa, että odotettavissa oleva mielipiteiden yhteenotto tuottaa osuvat vastaukset tässä esitettyihin kysymyksiin.

Millaisia nämä ongelmat ovat luonteeltaan? Eräässä mielessä ne ovat *loogisia* ongelmia. Silti olisi ehkä harhaanjohtavaa sanoa,

että ne ovat *logiikan* piiriin kuuluvia ongelmia, sillä koko alan perinne saisi lukijan odottamaan paljon sellaista, mitä hän ei tule näiltä sivuilta löytämään. Ehkä niitä olisi paras kuvata logiikkaa *koskeviksi* ongelmiksi; ne ovat ongelmia, jotka eivät nouse erityisen voimakkaina esiin logiikan tieteen sisällä vaan ainoastaan, kun vetäytyy hetkeksi pois logiikan teknisistä hienouksista ja pohtii, millainen kantama logiikan tieteellä ja sen löydöillä on mihinkään sen ulkopuolella – miten niitä sovelletaan käytännössä ja millaisia yhteyksiä niillä on sääntöihin ja menetelmiin, joita käytämme, kun arvioimme argumenttien pätevyyttä, voimaa ja ratkaisuutta arkielämässä.

Onko moisia yhteyksiä oltava? Kadunmies (tai mies tutkimuskammion ulkopuolella) odottaa taatusti, että loogikoiden johtopäätöksiä voidaan jollakin tavoin soveltaa käytännössä: ja ensimmäisen aihetta käsittelevän järjestelmällisen tutkimuksen ensimmäiset sanat tuntuvat oikeuttavan hänen odotuksensa. ”Aluksi on todettava, mikä on tutkimuksemme aihepiiri ja mitä se koskee – eli että sen aihe on todistaminen [*apodeiksis*] ja että se koskee todistavaa tiedettä [*episteme*]”³. Tultaessa kahdennellekymmenennelle vuosisadalle jälkeen Kristuksen yhteys voidaan ehkä kyseenalaistaa, ja joku tahtoisikin sanoa, että ”looginen todistus” on yksi asia ja johtopäätösten toteen näyttäminen elämän normaalikulussa toinen. Mutta kun Aristoteles lausui lainaamani sanat, moinen asenne ei vielä ollut mahdollinen. Aristoteleelle *apodeiksis*-kysymykset olivat yksinkertaisesti kysymyksiä mahdollisesti kenen tahansa esittämien väitteiden todistamisesta, osoittamisesta tai oikeuttamisesta – arkimerkityksessä. Vielä nykyään, jos kerrankin otamme välimatkaa teknisen logiikan mieltä kiehtoviin ongelmiin, saattaa edelleen olla tähdellistä esittää yleisiä, filosofisia kysymyksiä argumenttien käytännön arvioinnista. Nämä esseet koskevat juuri tätä kysymysluokkaa. Saattaa olla yllättävää havaita, miten vähän ymmärryksemme vastauksista on edistynyt kaikkina vuosisatoina sen jälkeen, kun logiikan tiede Aristoteleen myötä syntyi.

Voi kuitenkin kysyä, eivätkö nämä ongelmat ole juuri niitä, joita logiikan tulisi käsitellä. Eivätkö nämä ole keskeisiä seikkoja,

joista loogikko lähtee liikkeelle ja joihin hänen pitäisi jatkuvasti palata? En tahdo puhua loogikoiden velvollisuuksista, siitä, mitä heidän *pitäisi* tehdä tai olla tehnyt, eikä minulla ole oikeutta puhua niistä. Kuten saamme nähdä, logiikan tiede on itse asiassa koko historiansa ajan pyrkinyt kehittymään suuntaan, joka johtaa sen pois näistä asioista. Se kehkeytyy pois käytännön kysymyksistä, jotka koskevat tapaamme käsitellä ja kritisoida argumentteja eri alueilla – logiikka on kehittynyt kohti täydellistä autonomiaa, jossa logiikasta tulee itsenäistä teoreettista tutkimusta, yhtä vapaata kaikista välittömistä käytännön huolista kuin jokin puhtaan matematiikan haara; ja vaikka kaikissa logiikan historian vaiheissa on ollut ihmisiä, jotka ovat olleet valmiita esittämään kysymyksiä logiikan soveltamisesta, eräitä tämän soveltamisen ymmärtämisen kannalta elintärkeitä kysymyksiä ei juuri ole esitetty.

Jos asiat ovat menneet näin, aion väittää, että syynä on ainakin osittain ollut Aristoteleen avaussanoihin julkilausumattomasti sisältyvä kunnianhimoinen pyrintö: nimittäin se, että logiikasta pitäisi tulla formaalinen tiede – *episteme*. Aristoteleen seuraajat ovat harvoin kyseenalaistaneet tämän pyrkimyksen osuvuuden, mutta tässä meillä on varaa tehdä niin; meidän kannaltamme keskeinen kysymys kuuluu, miten pitkälle logiikka *voi* toivoa olevansa formaalinen tiede ja säilyttää silti mahdollisuuden soveltua todellisten argumenttien kriittiseen arviointiin. Tässä johdannossa tahdon huomauttaa ainoastaan kahdesta tämän loogisen ohjelmanjulistuksen vaikutuksesta; ensin se on harhauttanut huomion pois logiikan soveltamisen ongelmasta; toiseksi se on korvannut tuon ongelman herättämät kysymykset vaihtoehtoisilla kysymyksillä, jotka saattavat olla mahdottomia ratkaista ja jotka eivät missään nimessä ole osoittautuneet ratkaiseviksi.

Miten tähän on päädytty? Jos pidämme itsestään selvänä, että logiikka voi toivoa olevansa tiedettä, ainoa ratkaistavanamme oleva kysymys kuuluu, millainen tiede se voi toivoa olevansa. Asiasta esiintyy aina monenlaisia mielipiteitä. On kirjoittajia, joille julkilausumattomana mallina tuntuu toimivan psykologia: logiikka

perustuu ajattelun lakeihin – mutta ei ehkä suoraviivaisiin yleistyksiin siitä, miten ihmiset tosiasiaassa ajattelevat, sillä se vaihtelee suuresti eivätkä kaikki vaihtoehtoista ansaitse loogikolta samantilaista huomiota ja kunnioitusta. Mutta aivan kuten tietynlaisia tutkimuksia tehdäkseen psykologilla on lupa panna syrjään luonteeltaan poikkeukselliset epänormaalit, poikkeavat ruumiinprosessit ja leimata ne ”patologisiksi”, niin (voidaan ehdottaa) loogikkoa koskevat asianmukaiset, rationaaliset, normaalit ajatteluprosessit, joissa äly toimii ikään kuin terveesti pikemminkin kuin sairaasti, ja vastaavasti hänellä on lupa asettaa epäolennaisina syrjään kaikki hairahtuneet, patologiset argumentit.

Toisille logiikka on pikemminkin sosiologian kuin psykologian jatketta. Loogikko ei ole kiinnostunut ihmisyksilön mielen ilmiöistä vaan pikemminkin sosiaalisen evoluution saatossa kehittyneistä tavoista ja käytännöistä, joita vanhemmat ja opettajat ovat siirtäneet sukupolvelta toiselle. Esimerkiksi Dewey selittää loogisten periaatteidemme luonteen seuraavasti kirjassaan *Logic. The Theory of Inquiry*:

Jokainen tottumus on toiminnan tapa tai laji, ei yksittäinen teko tai tekemys. Kun se muotoillaan, sikäli kuin se hyväksytään siitä tulee sääntö tai yleisemmin toiminnan periaate tai ”laki”. Voidaan tuskin kiistää, että on olemassa päättelytapoja ja että ne voidaan muotoilla laeiksi tai periaatteiksi.⁴

Toisin sanoen päättelyn tottumukset ovat aluksi pelkkiä tapoja, mutta ajan oloon niistä tulee pakollisia. Taas kerran täytyy ehkä vedota patologisten ja normaalien tapojen tai käytäntöjen eroteluun. Voidaan kuvitella, että epäterveet argumentointimenetelmät voisivat pitää yhteiskuntaa otteessaan ja siirtyä sukupolvelta toiselle aivan samoin kuin ruumiillinen puute tai yksilöpsykologinen vajavuus; myös tässä tapauksessa voidaan siis ehdottaa, että loogikolla on oikeus olla tutkimuksissaan valikoiva. Hän ei ole pelkkä ajattelun sosiologi, pikemminkin hän on *asianmukaisten* johtelutapojen ja *rationaalisten* päättelysääntösten tutkija.

Tarve määrittää nämä teorit lisäämällä ”asianmukaisen” tai ”rationaalisen” tapaisia sanoja on saanut eräät filosofit omaksumaan varsin toisenlaisen näkemyksen. He ehdottavat, ettei logikon pitäisi muotoilla ajattelevia ajattelijoita koskevia yleistyksiä vaan pikemminkin maksimeja, jotka muistuttavat ajattelijoita siitä, miten näiden tulisi ajatella. Logiikka, väittävät he, on kuin lääketiedettä – ei pelkkää tiedettä vaan lisäksi taitoa. Sen tehtävänä ei ole löytää ajattelun lakeja missään sanan ”laki” tieteellisessä merkityksessä vaan pikemminkin argumentin lakeja tai sääntöjä vihjeinä niille, jotka mielivät argumentoida pätevästi: se on *art de penser, ars conjectandi*, ei *science de la pensée* tai *scientia conjectionis*. Tästä näkökulmasta logiikan julkilausumattomaksi malliksi ei nouse selittävä tiede vaan teknologia, ja logiikan oppikirjasta tulee eräänlainen käsityöopas. ”Jos tahdot olla rationaalinen, noudata näitä ohjeita.”

Tässä vaiheessa monet ovat nousseet kapinaan. ”Jos katsomme logiikan koskevan ajattelun luonnetta, päädyimme tähän – joko muuttamalla logiikan lait psykologisiksi ja subjektiivisiksi tai halventamalla ne nyrkkisäännöiksi. Meidän ei pitäisi hyväksyä kumpaakaan näistä johtopäätöksistä vaan meidän tulisi valmistautua hylkäämään lähtöoletus.” Logiikka, väittävät he kivenkovaan, on tiedettä ja kaiken kukkuraksi objektiivista tiedettä. Sen lait eivät ole sen paremmin vihjeitä kuin houkuttelevia yleistyksiäkään vaan vakiintuneita totuuksia, eikä sen aiheena ole ”ajattelu” vaan jokin muu. Heidän silmissään logiikalle sopivaksi pyrkimykseksi nousee ymmärtää erityistä objektiluokkaa, jota kutsutaan ”loogiseksi suhteiksi”, ja logiikan tehtävänä on muotoilla tällaisia suhteita hallitseva totuusjärjestelmä. Viittaukset ”ajatteluun” täytyy työntää jämäkästi syrjään, sillä ne johtavat pelkkään hiustenhalvomiseen ja harhaan: nyt logiikan julkilausumattomana mallina ei ole sen paremmin selittävä tiede kuin teknologiakaan vaan pikemminkin puhdas matematiikka. Näkemys on esiintynyt sekä Carnapin kaltaisten filosofien julkilausuttuna oppina että monien nykyajan symbolisten loogikoiden käytäntönä, ja luonnollisesti se johtaa varsin erilaiseen käsitykseen logiikan luonteesta, kantamasta ja menetelmästä kuin muut näkemykset.

Näiden teorioiden kiistalla on monia klassisen filosofisen kiistan piirteitä ja se on yhtä loputon kuin ne kaikki. Jokaisella teoriolla on nimittäin omat houkuttelevuutensa ja yhtä kiistattomat puutteensa. Ensimmäisenä on Aristoteleen tunnustama alkuoletus, jonka mukaan logiikka koskee tavalla tai toisella tapoja, joilla ihmiset ajattelevat, argumentoivat ja päättävät. Siitä huolimatta logiikan muuttaminen kognition psykologian tai jopa psykopatologian haaraksi tekee siitä takuulla liian subjektiivista ja sitoo sen liian tiukasti kysymyksiin ihmisten todellisista päättelytavoista. (Eihän kuitenkaan ole mitään syytä, miksi mentaalisten sanojen pitäisi esiintyä lainkaan näkyvästi logiikkaa käsittelevissä kirjoissa, ja argumenteista ja päättelystä voi puhua esitettyjen propositioiden ja niiden tueksi esiin tuotujen tosioiden perusteella joutumatta millään tavoin viittaamaan yksittäisiin ihmisiin, jotka niitä esittävät ja tuovat esiin.) Toiseksi sosiologisella lähestymistavalla on ansionsa: esimerkiksi fysiikan kaltaisen tieteen logiikasta voidaan tuskin puhua kiinnittämättä jonkin verran huomiota nykyisten tieteenharjoittajien argumenttien rakenteeseen, siis fyysikoiden tavanmukaisiin argumenttimuotoihin, ja tämä tuo jonkin verran uskottavuutta Deweyn huomautuksille siitä, miten tavanmukaisesta päättelystä voi tulla pakollista. Mutta taaskaan pelkkä tapa ei voi suoda pätevyyttä ja arvovaltaa argumentin muodolle, sillä muutoin loogikko joutuisi odottamaan antropologin tutkimustuloksia.

Vastanäkemyksellä logiikasta teknologiana ja sen periaatteista käsityösääntöinä on oma vetoavuutensa. Koulussa oppimamme laskemismenetelmät palvelevat meitä hyvin päättelyvälineinä ja laskelmat voidaan toki alistaa loogiselle tutkimukselle ja kritiikille. Jos kysytään, miksi logiikan periaatteet soveltuvat todellisuuteen, on avuksi muistaa, että ”looginen tai epälooginen ei niinkään ole maailma kuin *ihmiset*. Logiikan mukaisuus on argumentoinnin ja argumentoijien ansio, ei merkki argumentaation kohteena olevien olioiden radikaalista tottelevaisuudesta, joten kysymys siitä, miksi logiikka soveltuu maailmaan, ei sellaisenaan nouse esiin.” Ajatus, jonka mukaan päättely on eräänlainen sääntöjen mukaan tehtävä

suoritus ja että logiikan periaatteet esittävät näitä sääntöjä, johtaa tästä huolimatta puolestaan omiin paradokseihinsa. Varsin usein teemme johtopäätöksemme hetkessä ilman mitään sääntöjen ohjaamalle suoritukselle olennaisia välivaiheita – ei riskin ottamista, ei sääntöjen pitämistä mielessä tai niiden pikkutarkkaa seuraamista, ei päämäärän voitokasta saavuttamista tai päättelysuorituksen saattamista loppuun. Tiivistetysti sanoen päättely ei aina pidä sisällään laskemista, ja pätevän argumentoinnin säännöstöjä voi soveltaa samalla tavoin riippumatta siitä, olemmeko päätyneet johtopäätöksiimme laskemalla tai pelkällä hypyllä. Logiikka ei nimittäin koske päättelytapamme tai *tekniikkakysymyksiä*: sen ensisijainen aihe on jälkikäteinen, oikeuttava – se koskee argumentteja, jotka voimme esittää jälkeinpäin todistaaksemme, että johtopäätökset, joihin on päädytty, ovat oikeutettuuttaan hyväksyttäviä johtopäätöksiä.

Tässä vaiheessa näyttämölle astuu matemaattinen loogikko. Hän voi nimittäin väittää, että argumentti muodostuu propositioista, ja loogikon tutkimuskohteina ovat propositioiden väliset muodolliset suhteet. Kun kysytään, onko argumentti pätevä, kysytään, onko sen muoto oikea, ja muodon tutkimukseen on parasta ryhtyä itsetietoisien matemaattisesti; meidän täytyy siis lakaista pois kaikki viittaukset ajatteluun ja rationaalisuuteen ynnä muuhun, ja tuoda esiin loogisen tutkimuksen todelliset kohteet, erilaisten propositioiden muodolliset suhteet...

Mutta me tulimme mukaan kuvaan juuri tässä, ja katsannosta juontuva paradoksi on jo näkyvissä. Voimme tuskin lakaista pois *kaikkia* viittauksia ajatteluun niin, ettei logiikka menettäisi alkuperäistä käytännön sovellettavuuttaan: jos logiikan matematisoimisesta joudutaan maksamaan tällainen hinta, meidän on pakko esittää kantilaiselta kuulostava kysymys: ”Onko matemaattinen logiikka ylipäänsä *mahdollista*?”

Kysymys ”Millaista tiedettä logiikka on?” johtaa umpikujaan: niinpä meillä ei ole varaa joutua liian läheisiin tekemisiin sen kanssa heti pohdiskelujemme aluksi, vaan se täytyy panna syrjään myöhemmin tarkasteltavaksi. Tarkoituksiperiemme valossa voimme onneksi tehdä näin perustellusti. Tämä kysymys koskee

niin & näin -kirjoissa ilmestynyt

1. MIKKO LAHTINEN (toim.), *Henkinen itsenäisyys*
2. MARTIN HEIDEGGER, *Silleen jättäminen*
3. RALPH WALDO EMERSON, *Luonto*
4. PEKKA PASSINMÄKI, *Kaupunki ja ihmisen kodittomuus*
– *Filosofinen analyysi rakentamisesta ja arkkitehtuurista*
5. QUENTIN SKINNER, *Kolmas vapauden käsite*
6. PERTTI AHONEN, *Vireällä mielellä*
– *Ymmärtämisen ja eettisyyden mielialat*
7. JULIEN OFFRAY DE LA METTRIE, *Ihmiskone*
8. T. P. USCHANOV, *Wittgenstein in Finland – A Bibliography 1928–2002*
9. MIKA HANNULA, JUHA SUORANTA & TERE VADÉN,
Otsikko uusiksi – Taideteollisen tutkimuksen suuntaviivat
10. TOMMI WALLENIUS, *Filosofian toinen – Levinas ja juutalaisuus*
11. DANIEL JUSLENIUS, *Suomen onnettomuus – De Miseriis Fennorum*
12. MICHEL ONFRAY, *Kapinallisen politiikka*
– *Tutkielma vastarinnasta ja taipumattomuudesta*
13. J. J. F. PERANDER, *Yhteiskunta uutena aikana & muita kirjoituksia*
14. JUSSI BACKMAN, *Omaisuus ja elämä*
– *Heidegger ja Aristoteles kreikkalaisen ontologian rajalla*
15. NICCOLÒ MACHIAVELLI, *Castruccio Castracanian elämä*
16. JUKKA PAASTELA (toim.), *Terrorismi*
– *Ilmiön tausta ja aikalaisanalyysijä*
17. LAURI MEHTONEN, *Moderniteetin jäljillä*
– *Tekstejä aistisuudesta, tiedosta ja sivistyksestä*
18. ARTHUR SCHOPENHAUER, *Taito olla ja pysyä oikeassa*
– *Eristinen dialektiikka*
19. JUHA DRUFVA, *Unohdettuja ajatuksia etsimässä*
20. JUHA VARTO & HAKIM ATTAR, *Syvä laulu*

21. JUSSI BACKMAN & MIIKA LUOTO (toim.), *Heidegger – Ajattelun aiheita*
22. KARI VÄYRYNEN, *Ympäristöfilosofian historia – määrittämyytistä Marxiin*
23. TERE VADÉN, *Karhun nimi – kuusi luentoa luonnosta*
24. GUY HAARSCHER, *Tunnustuksettomuus*
25. JOSÉ ORTEGA Y GASSET, *Ajatuksia tekniikasta*
26. TAPANI KILPELÄINEN (toim.), *Kääntökirja – Kirjoituksia kääntämisen filosofiasta*
27. MARTIN HEIDEGGER, *Tekniikka ja käänne*
28. SIMONE WEIL, *Juurtuminen – Alkusoitto ihmisvelvollisuuksien julistukselle*
29. MIKA HANNULA, *Suomalaisuudesta – Erään sukupolven tarina*
30. FRIEDRICH NIETZSCHE, *Tragedian synty*
31. EDMUND HUSSERL, *Geometrian alkuperä – Johdanto Jacques Derrida*
32. WILLIAM JAMES, *Pragmatismi – Uusi nimi eräille vanhoille ajattelutavoille*
33. TUUKKA TOMPERI & HANNU JUUSO (toim.), *Sokrates koulussa – Itsenäisen ja yhteisöllisen ajattelun edistäminen opetuksessa*
34. JUHA VARTO, *Tanssi maailman kanssa – Yksittäisen ontologiaa*
35. GIORGIO COLLI, *Nietzschen jälkeen – miten tullaan filosofiksi*
36. FJODOR DOSTOJEVSKI, *Talvisia merkintöjä kesän vaikutelmista*
37. MIGUEL DE UNAMUNO, *Traaginen elämäntunto*
38. JOYCE CAROL OATES, *Nyrkkeilystä*
39. MARTIN HEIDEGGER, *Esitelmiä ja kirjoituksia osa II*
40. E. M. CIORAN, *Hajoamisen käsikirja*
41. MARIE-FRANCE DANIEL, LOUISE LAFORTUNE, RICHARD PALLASCIO & PIERRE SYKES, *Matildan ja Taavetin matemaattiset seikkailut*
42. MARIE-FRANCE DANIEL, LOUISE LAFORTUNE, RICHARD PALLASCIO & PIERRE SYKES, *Matildan ja Taavetin seikkailut tieteen maailmassa*
43. OSCAR BRENIFIER, *Keskusteleva opetus*
44. MAUGHN GREGORY, *Filosofiaa lapsille ja nuorille*
45. MARIE-FRANCE DANIEL, LOUISE LAFORTUNE, RICHARD PALLASCIO & PIERRE SYKES, *Filosofoidaan matematiikasta ja luonnontieteistä*
46. JOHN DEWEY, *Taide kokemuksena*
47. PIERRE HADOT, *Mitä on antiikin filosofia?*
48. MARTIN HEIDEGGER, *Mitä on metafysiikka?*

49. ANN MARGARET SHARP, *Nukkesairaala*
50. ANN MARGARET SHARP & LAURANCE JOSEPH SPLITTER,
Kuka minä olen? – Nukkesairaalan opettajanopas
51. SAMI PIHLSTRÖM, *Elämän ongelma – Filosofian eettinen ydin*
52. NORMAND BAILLARGEON, *Älyllisen itsepuolustuksen pikakurssi*
53. BEATE BØRRESEN, BO MALMHETER & TUUKKA TOMPERI,
Ajatellaan yhdessä – taitavan ajattelun työkirja
54. ROGER-POL DROIT, *Filosofoidaan lasten kanssa*
55. LEENA KURKI & TUUKKA TOMPERI, *Väittely opetusmenetelmänä*
– *Kriittisen ajattelun, argumentaation ja retoriikan taidot käytännössä*
56. LUDWIG WITTGENSTEIN, *Ajatusliikkeitä*
– *Päiväkirjat 1930–1932 & 1936–1937*
57. SIMO KYLLÖNEN, JUHANA LEMETTI, NIKO NOPONEN
& MARKKU OKSANEN (toim.), *Kiista yhteismaista*
– *Garrett Hardin ja selviytymisen politiikka*
58. HERBERT MARCUSE, *Taiteen ikuisuus*
59. HEINRICH HEINE, *Romantiikan koulu*
60. MATTHEW B. CRAWFORD, *Elämän korjaajat*
– *Kädentaitojen ja käytännöllisen ammattityön ylistys*
61. TAPANI KILPELÄINEN, *Itsemurhan filosofia*
62. JULIAN BAGGINI & PETER S. FOSL, *Etiikan pikkujättiläinen*
63. FRIEDRICH HÖLDERLIN, *Teokset*
64. MICHEL DE CERTEAU, *Arkipäivän kekseliäisyys I – Tekemisen tavat*
65. ANTTI SALMINEN & TERE VADÉN, *Energia ja kokemus*
– *Naftologinen essee*
66. MICHEL FOUCAULT, *Klinikan synty*
67. JULIAN BAGGINI & PETER S. FOSL, *Ajattelun pikkujättiläinen*
68. ERMANNO BENCIVENGA, *Olipa toisen kerran*
– *52 ajattelemisen arvoista satua*
69. VILLE LÄHDE, *Niukkuuden maailmassa*
70. MICHEL DE CERTEAU, LUCE GIARD & PIERRE MAYOL,
Arkipäivän kekseliäisyys 2 – Asuminen, ruuanlaitto
71. MICHEL FOUCAULT, *Parhaat*
72. PIA HOUNI & PERTTU SALOVAARA (toim.), *Filosofi tavattavissa*
– *Ajatuksia filosofisesta elämästä*
73. VERA TRIPODI, *Sukupuolen filosofia*
74. ROBERTO CASATI & ACHILLE C. VARZI,
Ylittämättömiä yksinkertaisuuksia – 39 filosofista kompakertomusta
75. EDUARD HANSLICK, *Musiikille ominaisesta kauneudesta*
– *Yritys säveltaiteen estetiikan uudistamiseksi*

76. MESTARI ECKHART, *Jumalallisen lohdutuksen kirja*
77. TAPANI KILPELÄINEN, *Silmät ilman kasvoja – Kauhu filosofiana*
78. DAVID HUME, *Keskusteluja luonnollisesta uskonnosta*
79. FJODOR DOSTOJEVSKI, *Kulta-aika taskussa*
– *Kirjoituksia Venäjän maasta ja hengestä*
80. STEPHEN TOULMIN, *Argumentit – Luonne ja käyttö*

Tilaukset
www.netn.fi/kirjat
niin & näin
PL 730
33101 TAMPERE